

Redegjørelse om handelspolitikk - Handelspolitikk og grønn omstilling i en ny tid

Dato 23. november 2023

Ord: ca. 6600 (ca. 50 min taletid, tillatt taletid er 60 minutter)

President,

dette er en historisk dag. For første gang på nesten 30 år legger regjeringen frem en redegjørelse om handelspolitikk for Stortinget.

Jeg vet at mange har ventet på denne dagen. Og jeg vet at det har vært et ønske om mer debatt om handelspolitikk.

Det er med stor glede jeg får bidra til dette gjennom denne redegjørelsen, og debatten i neste uke – det ser jeg frem til.

President,

Norge er helt avhengig av handel – vi er en mellomstor, åpen økonomi, som selger mye av det vi produserer til utlandet, og importerer veldig mye av det vi selv trenger.

Vi er tett integrert i den globale økonomien gjennom verdikjeder der norske leverandører leverer varer og tjenester som vi er gode på å produsere, og der norske selskaper, konsumenter og det offentlige kjøper inn varer og tjenester fra andre.

I 2022 la eksporten grunnlag for 610 000 arbeidsplasser. Dette tilsvarer over 20 prosent – eller en av fem – norske arbeidsplasser.

Eksporten understøtter i tillegg sysselsetting i hele landet både i eksportnæringene selv, og hos deres leverandører og underleverandører.

Norge har en åpen økonomi. Dette kan vi se både på kapital- og arbeidsmarkedet. Norske selskaper hadde i 2021 i overkant av 4000 norske datterselskap i utlandet, og disse sysselsatte nesten 300 000 personer. Og motsatt, utenlandske datterselskap i Norge sysselsatte 350 000 personer.

Vi skal heller ikke glemme at importen har bidratt stort til velstandsveksten i Norge. Import skaper bedre utvalg, økt konkurranse og lavere priser for oss alle.

Norge er blant landene i verden som har lavest toll på industrivarer. OECD rangerer alle land etter hvor gode de er til å legge til rette for handel. Norge har beveget seg oppover denne listen de siste årene, og vi er nå fjerde best i verden på dette.

Internasjonal handel har med andre ord tjent oss svært godt. Uten handel, og det store bidraget som eksport fra petroleumsnæringen utgjør, ville den enorme velstandsutviklingen vi har vært vitne til i Norge de siste tiårene ikke vært mulig. Selv om vi skal gjennom et grønt skifte forventes olje- og gassektoren å være betydelig også fremover.

President,

internasjonal handel har vært og er helt avgjørende for norsk verdiskaping. På samme måte har internasjonal handel dannet grunnlaget for økonomisk og sosial utvikling i fattige land. Ifølge Verdensbanken har veksten i handel de siste tiårene løftet 1 milliard mennesker ut av fattigdom. Dette viser at internasjonal handel og samarbeid er viktig for å oppnå en bærekraftig utvikling.

Men vi har fremdeles en lang vei å gå: Verdensbanken anslår at om lag 700 millioner mennesker lever i ekstrem fattigdom, 260 millioner barn mangler undervisning og 1 av 3 mennesker har ikke tilgang på rent vann.

Norges innsats for å støtte opp om bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel i utviklingsland skal bidra til å oppfylle FNs bærekraftsmål 8 om å «fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst». Utfordringene som minst utviklede land og andre sårbare utviklingsland står overfor har særlig prioritet.

Norge arbeider for at utviklingslandene blir bedre integrert og drar nytte av det internasjonale handelssystemet. Vi legger også vekt på å styrke lokal produksjon og lokale verdikjeder, særlig innenfor mat og legemidler, og slik skape både tiltrengte arbeidsplasser, økonomisk vekst, og bedre forsyningsikkerhet.

President,

for å nå FNs bærekraftsmål trengs det nye og sterke partnerskap. Vi, myndighetene, skal jobbe sammen med våre handelspartnere, næringslivet og sivilsamfunnet for å sikre at internasjonal handel bidrar til bærekraftig utvikling.

President,

det at Norge er avhengig av handel gjør at vi må ha en aktiv handelspolitikk.

Norge er en sterk forsvarer av regelbasert handelssamarbeid. Verdens handelsorganisasjon (WTO), EØS-avtalen og frihandelsavtaler er pilarene i norsk handelspolitikk. Uten slike rettslige rammeverk gjelder den sterkeste rett.

WTO-avtalene er selve grunnplanken for regelbasert handelssamarbeid. EØS-avtalen gir oss tilgang til vårt viktigste marked, på tilnærmet like vilkår som EU-land. Og våre bilaterale handelsavtaler med mer enn 40 land øker markedsadgangen og norske bedrifters konkurransevne internasjonalt. I tillegg kommer våre industripartnerskap, som bidrar til å fremme norsk næringsliv og styrke samarbeidet med våre nærmeste handelspartnere.

President,

ansvarsområdene i handelspolitikken er delt mellom ulike departementer, først og fremst mellom utenriksministeren, som har ansvaret for det multilaterale, og meg selv, som har ansvaret for det bilaterale handelssamarbeidet. I tillegg har samtlige departementer interesser som blir berørt av handelspolitikken, eller - «alt henger sammen med alt».

President,

vi lever i en turbulent tid. Vi har de siste årene vært vitne til en verdensomspennende pandemi, Russlands fullskala invasjon av Ukraina, forholdet mellom Vesten og Kina, preges i økende grade av konkurranse og rivalisering og nå på nytt voldelig konflikt i Midtøsten. Følelsen av at vi ikke lengre kan ta ting for gitt har ført til at vi ser verdenen rundt oss på en ny måte.

Vi er blitt mer bevisst våre sårbarheter. Trusler kommer fra ulike kanter, slik som pandemien, og krigen i Ukraina. Vi ser også at autoritære stater i større grad utnytter økonomiske interesser som et politisk pressmiddel, slik som Russland under energikrisen i Europa eller som Litauen har opplevd i forholdet til Kina.

Selv om sikkerhetsaspektene blir mer fremtredende, er de økonomiske insentivene for handel fremdeles til stede og fortsatt svært viktige. Handel er en vesentlig driver av økonomisk vekst og velstand gjennom økt konkurranse over landegrensene og utnyttelse av komparative fortrinn.

Men den politiske konteksten er endret og rivalisering mellom stormaktene, sammen med sikkerhetspolitikk og klima, setter nå sitt tydelige preg på både handelen og handelspolitikken. Dette kommer etter en lang periode der globaliseringen skjøt fart etter den kalde krigen, understøttet av økt økonomisk åpenhet og tro på frie markeder.

Også i tall for global handel merkes økt usikkerhet: WTO har nedjustert vekstutsiktene, samtidig som tallene indikerer en sterkere regionalisering av handelen. Selv om handelen mellom USA og Kina var rekordhøy i fjor, ser vi i år en markant nedgang.

Økt regionalisering vil kunne gi negative effekter for norsk næringsliv. Norge har blant annet verdens tiende største handelsflåte og norsk rederinæring er sterkt eksponert mot globale handelsstrømmer, med en eksportandel på over 60 prosent. Samtidig er det slik at over 80 prosent av verdens varer fraktes sjøveien, og norsk skipsfart er dermed viktig for å sikre en effektiv handelsflyt.

Selv om det aller meste av verdenshandelen flyter som før, ser vi også tydelige tendenser til proteksjonisme og en økning i antall handelshindre.

Vi ser også at tiltak som er begrunnet med å gjøre økonomien og våre samfunn mindre sårbare eller å bidra til grønn omstilling kan ha elementer av proteksjonistisk karakter.

Vi ser at pendelen, etter 30 år med åpne markeder og økt handel, er i ferd med å svinge igjen. Vi kan risikere at verdensøkonomien fragmenteres, noe som vil føre til at vi mister mange av de fordelene økt handel og globalisering har gitt oss.

Utfordringen blir å finne den rette balansen mellom å bevare åpne og regelbaserte markeder samtidig som sikkerheten ivaretas og sårbarheten reduseres.

Samtidig har landbruket en spesiell stilling i internasjonal handel. Landbruket er en næring som har spesielle beskyttelsesbehov utfra hensynet til blant annet hvert enkelt lands matsikkerhet, noe som er en viktig begrunnelse for vår landbrukspolitik og importvernet. Dette er ikke noen særnorsk politikk, men noe vi har til felles med et stort antall land, herunder EU.

President,

verden skal gjennom en grønn omstilling, der hele økonomien skal dekarboniseres.

Vi skal simpelthen omstille hele energisystemet til å bli utslippsfritt – i global skala – og vi har kun noen få år på oss for å lykkes. Å si at dette blir vår tids største oppgave ville være en underdrivelse.

Norsk næringsliv har gode forutsetninger for å bidra i den grønne omstillingen. Vi skal gjøre vår del av arbeidet for å legge til rette for at selskaper kan utnytte de mulighetene som kommer med det grønne skiftet.

President,

for å gjennomføre det grønne skiftet er vi avhengig av internasjonal handel og samarbeid på tvers av landegrensener. Det er viktig for norske bedrifter at de har likest mulig tilgang til internasjonale markeder som sine konkurrenter.

Vi ser at land velger ulik tilnærming til reduksjon av klimagassutslipp. I Europa har man satset mest på prising av karbonutslipp, og EU har innført en karbongrensejusteringsmekanisme (CBAM) for å unngå karbonlekkasje og bidra til å stimulere andre land til å redusere sine utslipp. USA og Kina har på den annen side valgt å subsidiere utslippsfri teknologi i stor skala.

Det er foreløpig ingen felles, global tilnærming til hvordan handelspolitikken skal være et virkemiddel i klimapolitikken. Arbeidet med disse spørsmålene blir en viktig oppgave for Norge fremover.

President,

grønn omstilling har også geopolitiske dimensjoner: Kina er dominerende i den globale produksjonen av grønne teknologier, slik som solcellepaneler og vindkraftturbiner.

I tillegg står Kina for over 70 prosent av global produksjon av kritiske mineraler, slik som kobolt, litium, grafitt og sjeldne jordarter. Slike mineraler kalles «kritiske» nettopp fordi de er essensielle for grønne teknologier og forsvarsteknologi.

Ønsket om ikke å være for avhengig av ett land – og spesielt av Kina - gjør at Norge, så vel som både USA og EU forsøker å redusere sine avhengigheter. Norge skal samarbeide med Kina for å ivareta norske interesser, og samarbeide med landet langs en nordisk-europeisk linje.

Dette innebærer at Norge ikke skal frakoble seg fra Kina, men arbeide for å redusere eventuell risiko og sårbarheter i nært samarbeid med nærstående land og EU. Hensynet til vår nasjonale sikkerhet skal være en integrert del av vurderingene i alle våre berøringsflater med Kina.

President,

endringene som det pekes på her slår helt konkret ut i handelspolitikken til våre viktigste handelspartnere, både i EU, Storbritannia og USA.

De som følger med på EUs handelspolitikk kan observere at EU syn på disse spørsmålene har forandret seg mye bare på få år. EUs handelspolitikk har utviklet seg i mer strategisk retning, og EUs handelsstrategi fra 2021 heter da også «Åpen, strategisk autonomi».

EU søker å fremme likere konkurransevilkår globalt. De har innført en rekke handelspolitiske instrumenter for å beskytte Det indre marked, slik som investeringskontroll, en forordning om utenlandske subsidier og en forordning for å motvirke lands bruk av økonomisk press for å oppnå politiske mål.

I USA er handelspolitikken preget av at sikkerhetspolitiske hensyn blir mer fremtredende og det er mindre oppmerksomhet om liberalisering.

I fjor lanserte USA sitt klimapolitiske flaggskip – *Inflation Reduction Act* (IRA). Det er positivt at USA har vedtatt en ambisiøs klimapolitikk. Dessverre inneholder IRA også diskriminerende krav, som rammer USAs handelspartnere, - også Norge. Vi mener slike krav er i brudd med USAs WTO-forpliktelser.

Selv om handelspolitikken i EU og USA på mange måter går i samme retning, ser vi et grunnleggende skille i deres syn på WTO. Der EU, akkurat som Norge, vil opprettholde og hegne om det multilaterale handelssystem, er USA langt mindre opptatt av WTO.

EU og USA samarbeider bilateralt på en rekke områder, blant annet i den relativt nyopprettede «*Trade and Technology Council*». Samarbeidet mellom EU og USA kan resultere i etableringen av handelsregelverk som påvirker Norge og norsk næringsliv. Ett eksempel er de pågående diskusjonene om etablering av en avtale om bærekraftig stål og aluminium.

President,

selv om det globale handelspolitiske landskapet er i endring, forblir Norges handelspolitiske kompass det samme. Når det regelbaserte handelssystemet blir utfordret skal Norge være blant systemets fremste forsvarere. Dette fordi Norge har en grunnleggende nasjonal interesse av en global rettsorden, også på det handelspolitiske området. Dette er også viktig for sikkerheten.

Det globale handelsregelverket forankret i WTO er en del av en internasjonal rettsorden som har tjent alle land vel, ikke minst Norge.

Derfor engasjerer vi oss tungt i arbeidet for å styrke det globale, regelbaserte handelssystemet gjennom fornuftige reformer i WTO. Vi trenger et velfungerende WTO som beskyttelse mot proteksjonisme og en verden der makt blir rett. Gjenopprettelsen av et fullt fungerende system for tvisteløsning i WTO er vår viktigste prioritet i den sammenheng.

En annen viktig prioritet er å løfte klima- og miljøutfordringene inn i WTO. Globale handelsavtaler skal bidra til å legge til rette for omstillingen til en karbonnøytral verdensøkonomi.

Vi må søke måter å beskytte samfunnets sårbarheter mot trusler, uten at dette blir et vikarierende argument for proteksjonisme. Proteksjonisme rammer oss alle i det lange løp. Tiltak som stenger andre ute fra eget marked er under visse forutsetninger legitime. Men om slike tiltak brer om seg – og stadig flere land faller for den proteksjonistiske fristelsen – vil de negative konsekvensene bli store. Og de som rammes hardest er de aller fattigste landene. De som ikke har et kjøpekraftig hjemmemarked og en velfungerende økonomi i utgangspunktet. Ulikhetene i verden vil forsterkes.

Når vi holder fast ved vår handelspolitiske kompasskurs er det fordi det er fornuftig politikk. For Norge og for verden.

President,

Norge er tett koblet til EU gjennom EØS-avtalen. EØS-avtalen er vår mest omfattende handelsavtale. Den legger rammeverket for den økonomiske samhandelen mellom Norge, EU, Island og Liechtenstein. Nesten 70 prosent av norsk eksport går til EU-landene. EØS-avtalen legger også viktige rammer for næringspolitikken og miljø og -klimapolitikken.

EØS-avtalen gjør Norge til en del av EUs indre marked. Felles regler for fri flyt av varer, tjenester, kapital, investeringer og personer, sammen med felles regler for offentlig støtte og konkurranse, er kjernen i avtalen.

EØS-avtalen gir næringslivet forutsigbare rammevilkår i EØS-området og sørger for at norske bedrifter konkurrerer på like vilkår som sine europeiske motparter.

Avtalen forplikter Norge og de to andre EFTA / EØS-statene, Island og Liechtenstein, til fortløpende å ta inn relevant EU-regelverk i nasjonal rett. Det gjør at regler fremforhandlet mellom 27 EU-medlemsland også blir våre regler.

Dette betyr at en norsk bedrift som ønsker å drive forretninger i et EU-land kan forholde seg til de samme reglene om for eksempel produktkrav, mattrygghet, og offentlige anskaffelser som de gjør her hjemme. EØS-avtalen er dynamisk og utvikler seg i takt med utviklingen i EUs regelverk for Det indre marked.

EØS-avtalen gir også bedrifter og borgere muligheten til å prøve myndighetenes overholdelse av forpliktelsene i avtalen for nasjonale domstoler i 30 land og gjennom ESA eller Kommisjonen. Disse instansene kan bringe saker inn for EFTA-domstolen eller EU-domstolen.

I tillegg deltar Norge gjennom EØS-avtalen i perioden 2021-27 i elleve programmer som retter seg mot blant annet bedrifter, forskning og innovasjon, forbrukere, utdanning, romvirksomhet, forsvar, digitalisering og helse. Dette bidrar til norske bedrifters konkurranseevne.

President,

EU har de siste årene laget svært mye regelverk som skal bidra til den grønne omstillingen, og som også skal styrke europeisk produksjonskapasitet innenfor strategisk viktige sektorer, og sikre tilgang på strategiske råvarer.

Norge har bedrifter, kunnskapsmiljøer og råmaterialer som vil kunne spille en avgjørende rolle i det grønne skiftet. Det er ofte i Norges interesse at klima- og miljøkrav er forankret og harmonisert i felleseuropeiske regelverk. Det er viktig å aktivt formidle norske synspunkter ved utformingen av slikt regelverk for å ivareta våre interesser.

Regjeringen er også opptatt av at norsk industri og andre aktører skal få de samme mulighetene som EU-bedrifter i de nye grønne markedene som inngår i omstillingen i Europa.

President,

grensene mellom Det indre marked, der Norge er med gjennom EØS-avtalen, og EUs handelspolitikk, som ligger utenfor EØS-avtalen, er blitt mindre tydelige.

Å legge til rette for trygge europeiske verdikjeder har blitt viktig for EU. Når strategisk autonomi omsettes til ny politikk i EU, er det ikke alltid like opplagt om Norge oppfattes som å høre til på innsiden eller utsiden.

Dette gjør det særlig viktig å arbeide aktivt for å sikre norske interesser.

President,

en del av EUs initiativer faller utenfor regelverk og programmer som Norge er en del av. EUs *Important Projects of Common European Interest* (IPCEI) er eksempler på slike initiativer, som vi følger med på som en del av regjeringens aktive europapolitikk. IPCEI åpner for at nasjonale myndigheter kan gi økt støtte til prosjekter av allmenneuropeisk interesse.

Det er ingenting i veien for at Norge kan delta i IPCEI og gi statsstøtte så lenge prosjektene er godkjent og inngår i et felles IPCEI med land i EU.

Vi må være årvåkne dersom vi skal være ute i tide og få sikret konkurransekraften til norske aktører. Dette har vi klart for eksempel på hydrogen. Men vi fikk det ikke til i de første IPCEI-initiativene på batterier.

Et annet eksempel er Secure Connectivity. Som regjeringen har understreket flere ganger, ønsker Norge å delta i Secure Connectivity, EUs program for satellittbasert, sikker kommunikasjon. Programmet vil blant annet utvikle kommunikasjonssystemer som kan brukes i krisehåndtering og for å styrke samfunnssikkerheten.

Norsk deltakelse vil være viktig for det operative samarbeidet med EU, våre naboland, og andre europeiske land på områder som er viktige for vår sikkerhet.

Deltakelse vil også være viktig for norsk romindustri og norsk forsvarsindustri. Arbeidet med å få på plass den nødvendige tilknytningsavtalen er i gang, og det gleder meg at EU er positiv til norsk deltakelse.

President,

sjømatnæringen er Norges største eksportnæring etter olje og gass. EU er vårt desidert største marked med 55 prosent av sjømateksporten. EUs forbrukere ønsker trygg og sunn norsk fisk. Samtidig bidrar norsk sjømat til betydelig økonomisk aktivitet og sysselsetting i EU.

Handel med sjømat er ikke en del av EØS-avtalens hoveddel, og norsk sjømat har ikke frihandel til EU. Norsk sjømatproduksjon gir både forsyningssikkerhet, mer autonomi og robusthet i Europa. Norge er EUs største leverandør av sjømat og det er svært uheldig at norsk sjømat møter et mer komplekst tollregime i EU enn hva andre frihandelspartnere gjør.

For laks, som er Norges viktigste sjømateksport til EU, har Norge nytt godt av at USA fikk gjennomslag i GATT – forløperen til WTO – for at EUs toll på laks kun er 2 prosent.

EØS-avtalens felles regler om mattrygghet er også svært viktig for sjømateksporten. Det er ingen veterinær grensekontroll for handel med matvarer i det indre marked.

I forhandlingene med EU om EØS-midler, er de parallelle forhandlingene om markedsadgang for norsk sjømat en viktig prioritet for regjeringen.

President,

til andre land enn EU, er frihandelsavtaler viktige redskap for å fremme norsk eksport, både for sjømat og andre næringer. Jeg innleder med noen tall. Fiskeeksporten fra Norge til Sør-Korea har økt med 1600 prosent siden avtalen trådte i kraft i 2006 - fra 255 millioner kroner i 2006 til 4,5 milliarder kroner i 2022. I 2021 var tollbesparelsene ved eksport til Canada og Sør-Korea på mer enn 1,3 milliarder kroner takket være frihandelsavtalene med disse landene.

I dag dekkes store deler av norsk vare- og tjenesteeksport av frihandelsavtaler. Legger man sammen eksporten til EU, Storbritannia, EFTA og andre inngåtte frihandelsavtaler er godt over 80 prosent av norsk eksport dekket av frihandelsavtaler.

Å redusere handelshindringer gjennom frihandelsavtaler er viktig for at norsk næringsliv skal være konkurransedyktig i våre eksportmarkeder. Redusert toll eller helst nulltoll for varer, og ikke-diskriminerende vilkår for tjenester, investeringer og offentlige anskaffelser, setter norske bedrifter i stand til å hevde seg internasjonalt. Dette øker eksporten og gir økt forutsigbarhet for importen.

En svensk studie fra Kommerskollegium fastslo at frihandelsavtaler øker handelen med mellom 50 prosent og 170 prosent etter ti år. Jo mer omfattende avtaler, jo større økning i varehandelen. Å inngå frihandelsavtaler er derfor god og fornuftig handelspolitikk.

Arbeidet med å forhandle frihandelsavtaler startet for mer enn 30 år siden. Fra begynnelsen var det et viktig mål å sørge for likebehandling av norske eksportører med konkurrenter fra EU. Denne målsettingen har siden blitt utvidet til å inkludere også konkurrenter fra andre land.

For eksempel satte EFTA i gang forhandlinger med Sør-Korea etter at Chile hadde inngått en avtale med landet. Det var viktig å sikre gode vilkår for eksport av norsk fisk og sjømat. Det fikk man også til gjennom avtalen.

Frihandelsavtalene blir med få unntak forhandlet gjennom EFTA. Per i dag har EFTA 29 frihandelsavtaler som dekker 40 land og territorier utenfor EU. Vi er for tiden inne i en veldig aktiv fase i forhandlinger om nye avtaler og oppdatering av eldre avtaler.

President,
frihandelsavtaler dreier seg i stor grad om å skape bedre konkurransevilkår for norsk næringsliv.

Selv om Norge i hovedsak ikke har toll på industrivarer, har mange andre land toll. I land som Brasil og India møter ofte norske industrivarer og sjømat høy toll.

Også for tjenester og investeringer forskjellsbehandler Norge i liten grad utenlandske bedrifter.

Mange andre land har ordninger som gir deres egne nasjonale investorer særfordeler til å eie eller drive virksomhet.

For oss i Norge er det viktig, nødvendig og naturlig at frihandelsavtalene støtter opp under menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og klima. Avtalene skal bidra til å fremme grønn vekst og støtte opp om Norges klima- og miljømål.

I våre frihandelsavtaler påtar partene seg derfor forpliktelser om å etablere et høyt beskyttelsesnivå for miljø og arbeidstakerrettigheter, og å arbeide for å heve beskyttelsesnivået ytterligere.

Dette bidrar også til å skape likere konkurransevilkår mellom landene. Vi må unngå at land skaffer seg konkurransefordeler gjennom lavere miljøkrav og dårlige vilkår for arbeidstakere.

Forutsigbare handelsvilkår som frihandelsavtaler er med på å styrke vår økonomiske sikkerhet. De begrenser muligheten for våre partnerland til å ilegge vilkårlige begrensninger på import og eksport.

Et annet eksempel er at de fleste frihandelsavtalene Norge har inngått forbyr bruk av eksporttoll. Dette bidrar til å sikre tilgjengelighet av viktige varer.

I en ny rapport som *Oslo Economics* utarbeidet på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet understrekes det også at handelsavtaler er viktige for forsyningssikkerheten. Det gir en tilleggsverdi som særlig i dagens globale situasjon er viktig.

President,

Norge er for tiden i forhandlinger om omfattende frihandelsavtaler med store markeder som India, Mercosur, Malaysia, Thailand og Vietnam. Hvis vi kommer i mål, vil disse frihandelsavtalene kunne gi betydelig økte eksportinntekter for Norge.

Flere av disse, særlig India, Malaysia og Vietnam, har pågått i en årrekke. Det er ulike årsaker til at forhandlinger trekker ut i tid. Ofte skyldes det at det kan ta tid og være krevende å få tilstrekkelig gjennomslag for våre posisjoner.

- Kuttet tollene nok for maskiner, kunstgjødsel, metaller og sjømat?

- Ivaretas norske skipsfartsinteresser om ikke-diskriminerende adgang til internasjonal frakt?
- Sikres grunnleggende standarder, klima og miljøhensyn, og arbeidstakerrettigheter?

Dette er eksempler på spørsmål som vi må ha svar på, innen avtaler undertegnes. I tillegg kan regjeringsskifter endre politiske prioriteringer hos motparten. Det er derfor viktig å ha politisk trykk for å sikre tilstrekkelig fremgang i flere av forhandlingsprosessene når muligheten er til stede.

Her spiller Stortinget en viktig rolle i å fremme norske interesser gjennom blant annet sin reiseaktivitet.

President,

vi har også defensive interesser som må ivaretas i alle forhandlinger. Regjeringen har satt ambisiøse mål for norsk landbruk. Et solid importvern er en forutsetning for å nå de landbrukspolitiske målsetningene om økt selvforsyning, bedre inntektsmuligheter og landbruk over hele landet. Dette skal blant annet sikres gjennom at importvernet for sensitive norske jordbruksprodukter ivaretas når det inngås nye handelsavtaler.

Samtidig er vi svært avhengig av import av mat- og fôrråvarer. Landbruksvarer utgjør i dag omtrent 10 prosent av den totale vareimporten til Norge. Handelen i landbruksvarer er ikke bare viktig for vår matforsyning, men også for eksportrettede næringer her hjemme, for eksempel havbruksnæringen.

Det må derfor brukes tid og kløkt for å finne gode løsninger når det gjelder markedsadgang for forhandlingsmotpartens landbruksvarer til Norge.

Dette skal skje innenfor rammene av norsk landbrukspolitikk og i tråd med de føringer som til enhver tid legges av Stortinget. Historisk har vi lyktes i å balansere disse interessene ved inngåelse av EFTAs frihandelsavtaler.

President,

i tillegg til å inngå nye avtaler og videreutvikle eksisterende avtaler, for eksempel til å omfatte e-handel og å legge til rette for små og mellomstore selskaper, har vi gjennom EFTA de siste årene lagt ned betydelige ressurser i å gjennomgå og analysere hvordan frihandelsavtalene faktisk fungerer for varehandelen.

I Norge fulgte vi dette opp i år ved å gjennomføre en spørreundersøkelse blant eksportbedriftene om bruken av frihandelsavtalene. Studien ble utført av Kantar på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Resultatene viser at frihandelsavtalene er svært viktige for mange bedrifter og at null eller lav toll ofte er avgjørende for å kunne eksportere. Godt over halvparten av bedriftene oppgir at lave tollsatser eller nulltoll er utslagsgivende for deres eksport.

Det er positivt at én av tre bedrifter sier at nye kundeforhold har blitt etablert som en direkte følge av en frihandelsavtale. For små- og mellomstore bedrifter var tallet enda høyere.

Samtidig kom det frem at én av fire bedrifter sier at mangel på kompetanse er en av årsakene til å de ikke alltid bruker frihandelsavtalene. Og mindre enn halvparten av bedriftene som svarte er enige i at Norges frihandelsavtaler er enkle å bruke.

Sammen med Tolletaten vurderer vi nå hvordan vi kan hjelpe bedriftene til å bli flinkere til å bruke frihandelsavtalene.

President,

endringer i det globale handelsbildet med økte geopolitiske spenninger kan gi inntrykk av at frihandelsavtaler er blitt mindre viktige. Det stemmer ikke.

Frihandelsavtaler med viktige markeder er faktisk blitt enda viktigere de siste årene. De gir åpen og forutsigbar internasjonal handel, som Norge er avhengig av.

President,

Vi skal likevel ikke være naive i vår tilnærming til frihandel. For stor avhengighet av land vi ikke har et tett og nært forhold til kan skape sårbarheter i verdikjeder.

I ytterste konsekvens kan vi bli presset gjennom økonomiske tiltak fra andre stater, som er villige til å bruke sin posisjon i handelen med oss for å oppnå politiske mål. Dette har skjedd med Norge og andre land før, og med dagens sikkerhetspolitiske utvikling øker sannsynligheten for slike trusler. Det er derfor viktig at vi har oversikt over mulige sårbarheter i våre verdikjeder.

I den forbindelse har vi nylig fått kartlagt sårbarheter i verdikjedene for matvarer. Heldigvis har vi mange muligheter til erstatningsvarer i denne sektoren.

Nasjonal matproduksjon er også en viktig forutsetning for den nasjonale beredskapen. En ustabil verden har gjort at egen produksjon av matvarer nå vektlegges sterkere i utforming av landbrukspolitikken i mange land.

Det viktigste tiltaket for å opprettholde forsyningskjedene i kriser, for alle varer, også utenom matvarer - er imidlertid gode relasjoner til våre viktigste handelspartnere.

President,

Norge er en åpen økonomi med få begrensinger for utenlandske investeringer og næringslivssamarbeid. Tilførsel av kapital og kunnskap fra utlandet er en drivkraft i næringslivet.

Men vi må ta innover oss de endrede sikkerhetspolitiske realitetene.

Investeringer kan brukes som virkemiddel for å få innflytelse over kritisk infrastruktur og politiske beslutningsprosesser, og gi utenlandske aktører tilgang til teknologi og ressurser av strategisk betydning for Norge.

Mange land, inkludert våre nordiske naboer, har de siste årene laget og videreutviklet regelverk for å fange opp, vurdere og eventuelt gripe inn i potensielt sikkerhetstruende investeringer. Dette er et eksempel på et politikkområde hvor handel og sikkerhet sees i sammenheng.

I Norge gir sikkerhetsloven oss mulighet til å kontrollere eierskapet i foretak som er underlagt loven. Fra 1. juli i år trådte det i kraft endringer i sikkerhetsloven knyttet til eierskapskontroll og lovens virkeområde, som skal bidra til å styrke kontrollen med oppkjøp som kan være i strid med nasjonale sikkerhetsinteresser.

Regjeringen oppnevnte i oktober 2022 et utvalg som skal utrede behovet for investeringskontroll i foretak som ikke er underlagt sikkerhetsloven.

Utvalget skal levere en NOU i starten av desember i år. De aller fleste foretak i Norge er ikke underlagt sikkerhetsloven, og skal heller ikke være det. Noen av disse kan likevel ha en betydning for våre nasjonale sikkerhetsinteresser.

Derfor er dette et viktig arbeid som regjeringen vil prioritere å følge opp. Regjeringen vil samtidig følge nøye med på utviklingen av dette politikkområdet internasjonalt, særlig i EU og USA.

President,

Det ligger store muligheter for norsk næringsliv i det grønne skiftet.

For å hjelpe næringslivet gjennom denne omstillingen, lanserte Regjeringen i fjor et veikart for et Grønt industriløft. Vi satser på hydrogen, havvind, batterier, CO₂-håndtering, prosessindustri, maritim industri og skog- og trenæringen og øvrig bioøkonomi. Jeg vil kort kommentere noe av disse næringene spesielt.

Norge har gode forutsetninger for å bli en sentral aktør i utviklingen av en mer bærekraftig batteriindustri og har sammen med Sverige og Finland aktører til stede i alle deler av verdikjeden. Vi har derfor lagt frem Norges batteristrategi, med tiltak som supplerer veikartet for grønt industriløft.

Norge skal bli en ledende nasjon innenfor havvind. Norge har flere konkurransefortrinn på dette området, inkludert en verdensledende leverandørindustri med erfaring fra petroleumsnæringen.

Norge er også godt posisjonert for å delta i verdikjedene for hydrogen produsert med lave eller ingen utslipp. Enten med fornybar energi eller fra naturgass og fangst og lagring av CO₂ - CCS. Vi har gode forsknings- og teknologimiljøer og industri med høy kompetanse. Ikke minst har vi store fornybare ressurser, og vi produserer naturgass tett på det europeiske markedet. I tillegg har vi lang erfaring med CCS.

Norge er i førerretet på dette området. For å oppnå netto null utslipp i 2050 er dette en helt nødvendig teknologi. Langskip-prosjektet er under bygging, og om to år har vi en fullskala verdikjede for fangst, transport og lagring av CO₂ i Norge. Nå utvikles også nye kommersielle CO₂-lagringsprosjekter på

norsk sokkel. Vi er forbi teststadiet – CCS er i ferd med å bli en realitet og en ny industrimulighet for Norge.

Arbeidet med Grønt industriløft er en kontinuerlig prosess, og nylig la regjeringen frem et oppdatert veikart der vi gjør opp status. I det oppdaterte veikartet tar regjeringen også inn sol og *manufacturing* som to nye innsatsområder.

Norsk prosessindustri har gjennom flere tiår effektivisert sine produksjonsprosesser, og flere norske bedrifter er verdensledende i sin bransje på klima- og ressurseffektivitet, både på grunn av teknologi og fornybar kraft.

Markedet for solkraft er i kraftig vekst og er en del av løsningen på energiomstillingen vi står overfor, både i Norge, i Europa og globalt. Norge har vært en pioner i utviklingen av solindustrien, og er per i dag unikt posisjonert med etablert kompetanse og aktører innenfor kritiske deler av en europeisk solverdikjede.

President,

Norge er en betydelig produsent av kritiske råmaterialer som er nødvendige for det grønne og digitale skiftet, og vi er en viktig leverandør av kritiske råvarer til blant annet EU og USA.

Regjeringen la 21. juni frem en mineralstrategi.

Regjeringen vil gjennom mineralstrategien styrke utviklingen av nye bærekraftige mineralprosjekter i Norge og bidra til mer robuste, bærekraftige og transparente verdikjeder for kritiske råvarer.

Strategien har fem tiltaksområder: raskere realisering av mineralprosjekter, mineralnæringen skal bidra til sirkulærøkonomien, mineralnæringen skal bli mer bærekraftig, den skal gi tilgang på privat kapital, og Norge skal være en stabil leverandør av råvarer til grønne verdikjeder.

President,

internasjonal handel skal ikke skje på bekostning av mennesker, samfunn og miljø.

Tvert imot forventer vi at norske selskaper bidrar til å forbedre forhold i globale leverandørkjeder gjennom ansvarlig forretningsdrift.

Dette er ikke en enkel oppgave. Globale leverandørkjeder er komplekse, med mange produksjonsledd, og grossister og forretningsforbindelser i ulike land. Det kan derfor være krevende for bedrifter å ha oversikt over forhold i leverandørkjeden. I noen land, blant annet Kina, kan det også være utfordrende å innhente informasjon om underleverandører eller forretningsforbindelser.

President,

la meg være tydelig – tvangsarbeid skal ikke forekomme i verdikjedene til norske selskaper. Norsk næringsliv skal bidra til anstendige arbeidsforhold i Norge og i land vi handler med.

Jeg er glad for at flere norske selskaper har gode systemer på plass, for å identifisere og håndtere negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø.

Regjeringen skal legge til rette for at ansvarlighet blir et konkurransefortrinn, ved å bidra til harmoniserte standarder knyttet til klima, bærekraft og ansvarlig forretningsdrift internasjonalt, og ved å støtte opp om utviklingen av lovkrav i EU og hos andre handelspartnere.

Norge var et av de første landene i verden til å lovfeste en aktsomhetsplikt for selskaper gjennom Åpenhetsloven. Flere land følger etter.

Norske myndigheter har også vært aktive i oppdateringen av OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, som sammen med ILOs kjernekonvensjoner og FNs veiledende prinsipper, utgjør de ledende standardene for ansvarlig næringsliv.

Staten er eier i flere selskaper med utstrakt global virksomhet og mange med globale verdikjeder. I eierskapsmeldingen, som ble lagt frem høsten 2022, stiller vi tydeligere forventninger til selskapene med statlig eierandel enn noen gang tidligere, og hensynet til bærekraft, klima og natur er forsterket.

Regjeringen har allerede iverksatt EUs klassifiseringssystem for bærekraftig økonomisk aktivitet, taksonomien, i norsk rett. Vi vil også legge frem en lovproposisjon om EUs nye direktiv for selskapers bærekraftsrapportering. Denne type rapportering er viktig for at kapital skal kanaliseres til lønnsomme bærekraftige prosjekter og bidrar slik til selskapers omstilling.

President,

jeg er overbevist om at framtiden vil gi konkurransefortrinn til de foretakene som opptrer ansvarlig, bruker sine ressurser effektivt, og tenker nytt for å omstille seg. Sammen skal vi utvikle grønne, bærekraftige og rettferdige verdikjeder, - få fart på det grønne skiftet og nå klimamålene våre. Som jeg sa innledningsvis – alt henger sammen med alt.

President,

trendene jeg har pekt på her i dag viser at endringstakten i verden er høy. Svekkelsen av det multilaterale handelssystemet har ført til flere bilaterale og regionale initiativ der Norge ikke er part. Dette gjør at samarbeid med våre nærmeste handelspartnere har blitt enda viktigere.

Derfor har vi igangsatt arbeid med industripartnerskap med utvalgte land, herunder EU, Tyskland, USA og Norden. Vi ser også på muligheten for å inngå et tettere samarbeid med Storbritannia, Frankrike og Japan.

Industripartnerskapene skal styrke norsk næringslivs muligheter i det grønne skiftet, bidra til økt næringslivssamarbeid med viktige markeder og bidra til å bygge opp nye næringer og integrerte verdikjeder.

Industripartnerskapene tar utgangspunkt i regjeringens grønne industriløft og sektorene som inngår der. Prioriteringene og innsatsområdene i partnerskapene vil variere over tid og til flere markeder, avhengig av hvilke samarbeidsmuligheter som finnes.

Kommisjonspresident von der Leyen og statsminister Støre undertegnet tidligere i år Grønn allianse mellom Norge og EU. Grønn allianse et uttrykk for det nære samarbeidet med EU på energi, klima og natur, og industriell transformasjon. Vi har begge ambisiøse mål for klima og grønn omstilling som vi kun vil oppnå dersom vi samarbeider.

Norge har mye å tilføre i samarbeidet med EU og EUs medlemsland, særlig innen sektorer som batterier, mineraler, havvind, CCS og hydrogen.

Grønn allianse danner en politisk overbygning for mer konkret samarbeid knyttet til ulike sektorer. For eksempel jobber vi med å etablere et industripartnerskap som i første omgang omfatter verdikjeder for råvarer og batterier.

Kjernen i partnerskapet er å dele kunnskap om norske batteri- og mineralverdikjeder og å vise hvor integrert norske aktører er i europeiske verdikjeder. Vi har også tilrettelagt for tettere samarbeid gjennom batteri- og mineralstrategiene. Dette arbeidet har gjort at Norge blir invitert til de årlige ministermøtene i den europeiske batterialliansen.

Partnerskapsarbeidet gir oss en bedre posisjon for å påvirke, og at vi faktisk kan medvirke, i utviklingen av disse europeiske verdikjedene. I tillegg vil den grønne alliansen også kunne favne klimadiplomati i utvidet forstand, som hvordan Norge og EU kan styrke samarbeidet overfor tredjeland og i multilaterale fora.

Norsk næringsliv har bidratt til å redusere Europas sårbarheter og styrke europeisk energisikkerhet gjennom økt eksport av olje- og gass, som følge av krigen i Ukraina.

President,

Tyskland er vår største handelspartner i EU. Tyskland er også en av verdens ledende industrinasjoner, med en svært ambisiøs plan for grønn omstilling.

Et tettere samarbeid med Tyskland om utvikling av fornybar energi og grønn industri har derfor vært høyt prioritert av regjeringen, og noe Tyskland også har ønsket sterkt. Vi har derfor inngått et norsk-tysk partnerskap om klima, fornybar energi og grønn industri.

Innenfor hydrogen har partnerskapet ført til en industriledet tysk-norsk mulighetsstudie som har sett på om en hydrogenverdikjede fra Norge til Tyskland er teknisk og kommersielt gjennomførbar. Vi har etablert en egen felles arbeidsgruppe på myndighetsnivå som skal følge dette arbeidet.

Partnerskapet har bidratt til tettere politisk dialog og samarbeid på strategisk viktige områder for Norge, og til at norsk næringsliv fremstår som en relevant partner i Tysklands grønne omstilling. Vi vil utvikle partnerskapet enda mer fremover.

President,

USA er en av våre viktigste handelspartnere. Det er et sterkt ønske fra både norsk og amerikansk side å samarbeide mer målrettet og strukturert på områder knyttet til grønn omstilling.

Som et ledd i dette, inngikk vi nylig en avtale med USAs handelsdepartement om forsterket handelspolitisk dialog for å tilrettelegge for mer målrettet næringslivssamarbeid som vil bidra til å skape nye og bærekraftige verdikjeder og arbeidsplasser, øke eksporten, styrke energisikkerheten, og kutte globale klimagassutslipp.

Norge deltar i flere USA-ledede initiativer som har som formål å bidra til at viktige verdikjeder blir mer bærekraftige og motstandsdyktige, blant annet *Mineral Security Partnership*.

Norge er interessert i en avtale om kritiske mineraler med USA, slik at norske mineraler kan benyttes i amerikanske elbilbatterier som kvalifiserer til støtteordning under *Inflation Reduction Act*. Norsk ønske om en slik avtale er tatt opp i en rekke sammenhenger det siste året. USA er også en viktig samtalepartner hva angår styrket sikkerhet innen mange områder.

President,

de nordiske statsministrene har en visjon om at Norden skal være den mest bærekraftige og integrerte regionen innen 2030.

Jeg ønsker å bidra til dette sammen med mine nordiske kolleger, og har tatt initiativ til at vi sammen må jobbe for å utvikle Norden til et fullt integrert hjemmemarked for konkurransedyktige grønne industriløsninger.

Jeg har blitt enig med mine svenske og danske ministerkolleger om at vi må jobbe for å gjøre Norden til en grønn industri- og energiregion basert på våre naturressurser, kunnskapsmiljø, industriell kompetanse og vårt felles verdigrunnlag.

Sammen kan vi legge til rette for grønne nordiske verdikjeder, og styrke nordisk næringsliv i det grønne skiftet.

President,

regjeringen har som mål å øke fastlandseksporten med 50 prosent innen 2030. Derfor har jeg lansert eksportreformen Hele Norge eksporterer, en storsatsing der myndighetene, næringslivet og virkemiddelapparatet forener krefter for å gjøre offensive eksportfremstøt.

Vi har både gode enkeltspillere og konkurransefortrinn i Norge, men for å hevde oss i verdenstoppen må alle spille på lag. Det er det denne satsingen handler om.

Jeg har opprettet Nasjonalt eksportråd, som gir meg forslag til eksportsatsinger som næringslivet og partene i arbeidslivet selv stiller seg bak.

Satsningene styrker det eksportrettede virkemiddelapparatet, slik at norske bedrifter kan vinne kontrakter. Til nå har vi lansert eksportsatsinger på havvind og maritim næring. Disse skal følges av design- og livsstilindustrien, helseindustrien og reiselivsnæringen.

Næringslivets egen kompetanse, ambisjoner og innsikt har bidratt til at vi har valgt disse næringene. Det er avgjørende at myndigheter, virkemiddelapparatet og næringslivet sammen bidrar når vi nå skal iverksette disse satsingene.

President,

i veikart for grønt industriløft og batteristrategien har regjeringen sagt at vi vil fortsette å styrke Eksportfinansiering Norges rolle som virkemiddel for store nye prosjekter innen grønn industriutvikling.

Vi har utvidet Eksfins mandat og gitt mulighet til å låne ut til innenlandske klimaprojekter i industrien med stort eksportpotensial. Vi har i statsbudsjettet for 2024 foreslått å øke garantirammen for Eksfins største garantiordning med 10 milliarder kroner. Dette vil styrke norsk bærekraftig verdiskaping.

President,

handelspolitikken favner svært bredt, og er etter min mening et godt eksempel på hvordan alt henger sammen med alt.

Jeg er svært glad for å ha hatt muligheten til å kunne redegjøre for Stortinget om handelspolitikk. Jeg mener likevel at dette fortjener en enda bredere og større diskusjon. Regjeringen vil derfor legge frem en stortingsmelding om grønn globalisering og handel neste år.

Når jeg nå skal avslutte vil jeg understreke at når Norge skal gjennom en storstilt omstilling for å nå klimamålene, bør vi vi holde fast ved vår handelspolitiske kompasskurs; historien har vist oss at proteksjonisme ikke er i noens interesse i det lange løp. For verdenshandelen og verdensøkonomien. Og for arbeidsplasser og folks velferd, også i Norge.

Verden er i rask endring. Hvordan våre nærmeste handelspartnere og allierte møter disse endringene vil få konsekvenser for oss. Vi bør legge til rette for høyest mulig velstand gjennom åpenhet for handel, samtidig som vi reduserer risiko som skyldes sårbarheter og avhengigheter.

Vi må være skjerpet, følge utviklingen nøye, og legge til rette for at norsk næringsliv kan bidra i den omstillingen verden skal gjennom.

Takk for oppmerksomheten, jeg ser frem til en god debatt på tirsdag og til videre diskusjon om disse viktige temaene.